

Gustav Fridolin: Sommartal på Vittsjödagen 2018

Talare

Gustav Fridolin
Språkrör, Miljöpartiet

Datum

16 juni 2018

Plats

Vittsjö

Sverige kan vara ett stort land, med små avstånd. Det tänkte jag prata om.

Alla här har fått den lilla broschyren ”om kriget eller krisen kommer”. Det är en del av den svenska beredskapen, en påminnelse om vår bräckliga tillvaro i en osäker värld.

Hos mig ligger den hemma på hallbyrån innanför dörren, och jag ser de där bokstäverna och kan inte låta bli att tänka ”om krisen kommer”.

Som om det var ett val.

Efter majhettan redovisar myndigheterna att grundvattenmagasinen sinar.

I stora delar av Götaland och Svealand beräknas nivåerna i de mindre magasinen vara mycket låga, på sina håll de lägsta sedan vi började övervaka grundvattennivåerna för 50 år sedan.

LRF varnar för att torkan är den värsta på 25 år, att bönder sett spannmål bli fullständigt uttorkat och kan tvingas föra djur till slakt.

Vi möter åska och hagelstormar men lite regn som kan rädda skördarna.

Fortfarande meddelar Räddningstjänsten att extrem brandrisk råder i stora delar av landet och skogsbränderna har härjat trots att sommaren egentligen bara borde vara i sin linda.

Vi frågar oss om kriget eller krisen kommer, samtidigt som vi redan är beroende av vattenbombplan för att klara våra somrar.

Det här händer nu. På andra håll i världen är 20 miljoner människor på flykt

från sina hem på grund av torka och naturkatastrofer. Krig och konflikter växer i resursbristens spår.

Det är inte längre massa osäkra variabler som ska till för att klimatförändringarna ska få katastrofala globala konsekvenser. Vi behöver bara göra ingenting, fortsätta precis som vanligt, så bedömer forskarna att jorden kommer att värmas upp med mellan 4 och knappt 5 grader innan seklet är slut. Och det låter kanske inte så mycket. 4-5 grader. Men tänk då på att när jorden senast var 5 grader svalare än idag, kallade vi det istid. Och det var förändringar som tog tusentals år. Nu pratar vi om en förändring i klimatet på ungefär ett sekel.

Det brittiska vetenskapsmagasinet New Scientist har tittat på FN:s klimatpanels prognoser och tagit fram en karta som visar världen om fyra grader. Mocambique, Pakistan, Thailand är bara några av länderna som kommer att vara obebodliga på grund av översvämningar, torka eller extremväder. Även Centralamerika, och stora delar av Sydamerika.

I Mellanöstern och Nordafrika-regionen väntas nattetemperaturer på över 30 grader vara vanliga redan 2050. I slutet av seklet kommer antalet dagar med extrem värme där uppgå till 200 årligen. Ökenstormar och hetta riskerar göra delar av regionen obebodlig.

I floderna Ganges och Indus dalgångar kan hettan inom femtio år en vanlig dag överskrida också vad en frisk fullvuxen människa klarar att leva i. Här bor idag en femtedel av jordens befolkning.

Även Europa drabbas. Sjukdomar, naturkatastrofer. Med dagens utsläppstakt beräknas antalet dödsoffer stiga till 150 000 årligen i översvämningar, värmeslag, hjärt- och andningsbesvär, ökade infektioner och matbrist innan seklet slut. I Europa. Två tredjedelar av Europas befolkning beräknas då varje år drabbas av extremväder.

Det här bygger inte på att det skulle inträffa någon katastrof, att någon industri skulle explodera eller något ondskefull Bondskurk börjar manipulera klimatet. Det här bygger på att vi bara fortsätter leva precis som vi plötsligt börjat anse

som vanligt:

Köp och släng.

Paket snabbt hitflugna från Kina med saker vi kanske inte ens behöver.
Armbågar på Black Friday-rean. Billigt antibiotikabehandlat fulkött. Billigare
med flyg än tåg.

Framför allt detta, att vi fortsätter ha ett system som gör just de här miljösamre
valen ständigt enklare och billigare än de klimatsmarta.

Att leva som vanligt kommer att göra att ingenting någonsin igen kommer att
vara som vanligt.

Vi har två reflexer inför hot. Fly eller fajtas.

Det är svårt att fly planeten. Det finns inget annat klimat vi kan resa till, vi har
bara den här atmosfären, den här jorden. Vi är aldrig längre ifrån varandra än att
vi delar den. Och bara den.

Ändå har vi försökt. Hur ska vi annars förklara att vi så länge hoppats att det
inte är så allvarligt som forskarna säger, väntat med att göra den förändring som
krävs?

Nu är klimathotet inget framtida kanske längre. Det är nu. Och det finns inte
längre tid att vänta.

Ingen tid att fly. Så låt oss fajtas.

Sverige tar täten.

När Trump drar USA ur Parisavtalet, har vi tagit ledarskap. Europas
miljörörelser listar Sverige som etta i klimatpolitik.

Vi har samlats bakom arbetet för 100 procent förnybar el. Miljöbudgeten har
fördubblats.

Över hela landet byggs biogasanläggningar, ladsstolpar, cykelbanor.

Vi har klarat att fatta också obekväma beslut.

Törstiga SUV:ar blir dyrare, men miljösmarta bilar billigare. Spaden ska sättas i backen för snabba tåg.

Flyget för affärsresenärer är dyrare, men sommarkollektivtrafik för ungdomar gratis.

När FN:s generalsekreterare besökte Sverige konstaterade han att vi nu har världens sannolikt mest ambitiösa klimatarbete.

Ibland heter det att vi är ett litet land. Men jag håller inte med. Sverige kan vara ett riktigt stort land. När vi vill.

Vi kan aldrig skylla på eller hoppas på någon annan. Om alla säger att någon annan ska fixa det kommer inget att hända. De allra flesta av USA:s delstater är mindre än Sverige. Till och med Kina och Indien går såklart att stycka upp i olika delar som alla skulle kunna säga att just de är alldeles för små för att göra något.

Det är ju själva problemet: Även om klimathotet är globalt, är varje utsläpp lokalt. Det finns alltid en skorsten eller ett avgasrör någonstans. Det är där vi måste börja.

Och när vi gör det, påverkar vi andra.

Trump utmanas nu av amerikanska städer och delstater som vägrar hans linje, som vågar gå före. Kalifornien skriver klimatavtal med Isabella Lövin.

Sverige spelar en allt större roll som exempel, inspiration och påtryckare.

Men tro inte det vi gör nu är självklart för alla. Jag måste säga det: Mycket är miljöpolitik som andra partier fortfarande vill stoppa, skära ner eller prioritera bort. Det har blivit så tydligt för mig: Det är lätt att säga att man är för miljön, men när besluten ska fattas backar många lätt undan.

I debatten vimlar det av ursäkter för att inte satsa på just den här klimatåtgärden eller varför det är rimligt att skära bort just den där utsläppsminskningen. Ursäkter till varför det där nödvändiga borde göras någon annanstans, någon annan gång. Av någon annan.

Det håller inte. Vi har inte tid att vänta. Det finns ingenstans vi kan fly. Vi har så mycket kvar att göra.

Tre exempel:

1. Plastbanta.

Miljarder människor är beroende av fisk och skaldjur för sin dagliga föda. Vi är alla beroende av rent vatten. Men 2050 kan det vara mer plast än fisk i haven. Var du än kupar dina händer för att dricka ur en fjälljock, var du än tar ett dopp, till och med i Marianergraven, jordens djupaste plats – finner du idag plastresterna. Vi vill förbjuda onödiga plastartiklar, sätta avgift på engångsartiklar som kan bytas mot sådant man använder flera gånger och kriminalisera att slänga fimpar. Skräpet på marken blir kontinenter av plast i haven. I år förbjuds äntligen mikroplaster i sådant som shampoo, vi vill gå vidare och förbjuda mikroplaster i alla hushållsprodukter.

2. Bra mat.

Det är inte okej att det importerade köttet från djur som levt under förhållanden vi inte accepterar i Sverige är billigare än mat från svenska bönder. Det är inte rimligt att billigt kött från djur pumpade med antibiotika fått köttkonsumtionen att skjuta i höjden samtidigt som det blivit svårare att vara bonde i Sverige. Svenska skolor och äldreboenden ska servera ekologiskt och mat som lever upp till svenska miljö- och djurskyddskrav – och vi vill ha en skatt på importerat fult kött där antibiotika överanvänts.

3. Bind ihop Sverige.

Snabba tåg mellan storstäderna, så pendlingen blir bättre också i Skåne. Nattåg redan nu från Malmö till Paris, Berlin och Bryssel. Bra kollektivtrafik i hela landet, men också mer förnybart till tanken här och överallt där bilen faktiskt behövs.

Sverige ska vara ett stort land, med små avstånd.

Och det handlar ju om detta, snabba tåg, bra kollektivtrafik och bränslen till bilen även efter oljesamhället. Och om digitalisering, bredband, möjligheten till snabb kontakt med doktorn och högre utbildning på distans.

Men avstånd är ju så mycket mer än bara det som syns på kartan. Det handlar ju också om hur det är mellan oss.

Om att ha tid för varandra.

Sverige är som land rikare än någonsin. Och ändå mår så många dåligt.

De senaste tio åren har antalet barn som drabbas av psykisk ohälsa fördubblats. Nästan 200 000 barn och unga vuxna har vårdats för sådant som depression och ångestsyndrom, eller fått psykofarmaka utskrivet. I veckan redovisade Folkhälsomyndigheten att 4 av 10 11-åriga flickor lider av flera psykosomatiska besvär, som nedstämdhet, ofta huvudvärk eller svårt att somna. 4 av 10. 11-åringar.

Vi lever i ett land besatt av hälsolarm, och ändå är det som att vi missat en epidemi som pågår rakt framför våra ögon.

I den här valrörelsen pratas det mycket om hårdare tag. Jag raljerar inte över det. Jag hatar också kriminalitet, vill ha fler poliser, och hårdare straff för den som utnyttjar unga i kriminalitet.

Men i ett land där så många mår dåligt, måste vi klara att ha hårda tag också mot

ungdomarnas psykiska ohälsa. Och mjuka tag med varandra.

Idag presenterar Miljöpartiet 12 krav för att möta och mota den psykiska ohälsan bland barn och unga. Några av de viktigaste är:

1. Köfri barn- och ungdomspsykiatri.

Vi vill sluta ett avtal mellan stat och Sveriges kommuner och landsting om att nå målet om en köfri barn- och ungdomspsykiatri. Det måste handla både om att minska behoven av psykiatri, arbete mot mobbning, utbilda fler psykologer och stärka den psykiatriska och ungdomspsykiatriska kompetensen på vårdcentralerna. Under de senaste åren har 700 medarbetare anställts i elevhälsan med statliga pengar, det måste fortsätta och byggas ut. Socialtjänst, skola och vård måste byggas tätare runt varje barn.

2. Stärkt sex- och samlevnad och porrfilmfri skola

Att känna sig trygg i sin kropp och sexualitet, inte utsättas för sexism eller homofobi är avgörande för ungas ohälsa. Unga ska få en bra sex- och samlevnadsundervisning som bygger på samtycke. Vi ska inte överlåta till kommersiell porr att ”lära” unga om sex. I förskolans läroplan för vi in rätten till kunskap om sin kroppsliga integritet. I höst kommer vi satsa på att stärka sex- och samlevnadsundervisningen i grundskolan och knyta den närmre trygghetsarbetet. När elever får digitala verktyg att använda själva ska skolan använda porrfilmer eller andra verktyg för att trygga en bra arbetsmiljö också på nätet.

3. Förverkliga läsa-skriva-räkna-garantin

Att inte kunna hänga med på lektionerna bryter ner självkänsla och självförtroende. Du mår sämre, förstör dig själv eller för andra. Nu har vi äntligen fått igenom en läsa-skriva-räkna-garanti för lågstadiet. Den ska nu förverkligas. Lärare ska ha mandat att sätta in stöd som kan göra skillnad så fort man ser att en elev behöver det.

4. Förbjud reklam inför skolvalet.

Skolvalet, framförallt gymnasievalet, är en stor stress och press för många. Det är

inte ett val som ska göras utifrån reklam i tidningar, på placher eller facebook. I förhållande till skolan är vi inte kunder, vi är medborgare. Våra gemensamma skattepengar ska gå till skolan inte till att göra reklam inför oss själva. Vi vill införa ett gemensamt antagningssystem till alla skolor, i samband med det vill vi reglera så korrekt och rättvisande information om skolor sprids gemensamt och att reklam inför skolvalet förbjuds.

5. Ett rättvist betygssystem.

Så många elever beskriver hur de upplever att de bara bedöms utifrån det de har allra svårast för. Lärare har fått svårt att ge betyg som de själva tycker är mest rättvisa. Kriterierna är många gånger svåra att förstå. Vi har inte velat rycka och riva i det betygssystem ganska nyss infördes. Men vi kan inte ha ett system som skapar ohälsa bland unga. Vi vill ge lärare större rätt att väga samman en elevs alla kunskaper när betyg sätts. Vi vill avskaffa de ständiga kursbetygen i gymnasiet och ersätta med ämnesbetyg. Och jag säger nej till betyg på 10-åringar. Elever lär sig mer när de får mer tid med sina lärare, inte av att känna att de ständigt blir nedtryckta.

Det här är en början i ett stort och svårt och livsviktigt arbete. Vi vill investera minst en och en halv miljard årligen för välmående och livsnöjdhet bland unga. Det är mycket pengar. Men kostnaderna för att inget göra är så mycket större.

För mig hänger det ihop: En politik som inte sliter ut planeten måste också vara en politik som inte sliter ut människor. Där vi någonstans hittar tillbaka till varandra. Till det som är viktigare än ständigt nya grejer.

På fem år har sjukskrivningarna också bland vuxna på grund av utbrändhet och andra psykiska diagnoser har ökat med 169 procent. Varje år kostar stressen samhället 9 miljarder kronor.

Vi jagar allt fortare, ska hinna med allt mer, men har vi tid för det som verkligen betyder något?

Mailen blipper just när min dotter skulle berätta vad som hände på skolan. Något viktigt för henne, och det enda jag hinner svara är ”mmm”, men blicken bort, ner i skärmen.

Chefen ringer när ni ska göra något roligt, bara ni. Och du svarar. För att det är så det är att jobba idag. Du jobbar inte heltid, du jobbar alltid. Oavsett om du är timmis och behöver varje extra pass du kan få, lärare som förväntas ge ut numret till alla föräldrarna eller mellanchefer som ständigt har fler bollar i luften än händer.

Vi måste ta makten över vår tid igen. Få rätt att stänga av.

Vi behöver kortare arbetstid. Bli kvitt osäkra anställningsformer, ring och spring och delade turer. Miljöpartiet arbetar för att fler ska ha möjligheten att byta löneökning mot sänkt tid. Och för rätt till utvecklingsledighet för att studera eller ta en ny väg mitt i livet.

Allra viktigast för oss är att du som kämpat länge i välfärden, som burit Sverige, ofta kvinnor, ska ha möjlighet att gå ner i tid i slutet av arbetslivet utan att drabbas av lägre pension. Vi accepterar inte att ännu en generation kvinnor slits ut i arbetslivet och tackas med lägre pension än män.

Det jag tycker allra bäst om med Vittsjö är gemenskapen, kraften, att vi hjälper varandra. Det har betytt mer för mig än de flesta. Det jag tycker minst om är det ängsliga sneglandet över vem som har grönast gräsmatta. Och det handlar ju inte om Vittsjö egentligen, det finns överallt. Det där – vad har han, vad gör dem, varför har inte vi – mätandet mot ständigt högre krav. Till sist är vi inte mer än det vi visar upp, det vi äger.

Det är något grundläggande fel där.

Forskarna finner nu symptom på stress hos små barn. Barnen är stressade för att föräldrarna och alla vuxna runt om kring dem är stressade. När barnen blir större säger vi allt det rätta till dem – att de inte ska stressa, att det kommer fler chanser, att inte hela livet hänger på ett prov – men vad ska de tro när vi sen själva springer på för att jaga nästa sak som verkar så viktig, och när de hela tiden ser hur knivskarpa gränserna kan vara mellan att lyckas och att inte göra det?

Sverige är rikare än någonsin, men långt ifrån alla i Sverige. Klyftorna har växt. Vi har barn som tävlar om senaste mobiltelefonen på rasten, och sedan en massa barn som undrar när de skrevs upp för den tävlingen – som de aldrig kommer kunna delta i. Vi visar upp noggrant filtrerade versioner av livet för varandra på Facebook och Instagram, och undrar sedan varför ungarna inte kan vara nöjda med det de har.

Klyftorna i Sverige har växt sedan 90-talet, och jag tror att här också finns en förklaring också till att en lögn på Facebook så lätt kan starta en skogsbrand av mistänksamhet och ilska mellan människor. När klyftorna blir för stora har vi svårt att förstå varandra.

Det finns dom som kan utnyttja det förstås. Använda klyftorna för att vinna makt. Det oroar mig. För jag tror aldrig dom kommer göra något åt orättvisorna, klyftorna. För att tala klarspråk. Jag respekterar vad du än röstar på. Det är ditt val. Du kan fråga Jimmie Åkesson, i riksdagen har jag behandlat honom och hans partikamrater med den respekt som följer av att ha blivit folkvald. Men vi tycker olika. Och ni kommer inte se mig följa efter hans hållningar. Jag tror inte Sverige blir bättre av att vi inte hjälper de som behöver hjälp. Och i riksdagen har SD lagt förslag om kraftigt sänkta skatter, mest för dem som tjänar mest, och röstat för att friskolor ska få fortsätta plocka ut skattepengar som vinst. Jag har rätt att tycka att det är fel.

Det kanske inte är helt modernt men jag tror på rättvisa. Bra skola för alla, små barngrupper i förskolan, polis i hela landet, bra vård oavsett vad du har för försäkring, assistans om ditt barn – eller din mamma – har en funktionsnedsättning, trygghet också när en förälder blir sjuk eller arbetslös. Vettiga villkor för ensamstående. Samma regler för alla. Hjälp till den som behöver det, oavsett om det är en människa på flykt eller en som bott i Göinge i generationer. Minskade klyftor mellan rik och fattig, mellan stad och land. Det är det jag jobbar för.

Det är det jag menar att Sverige ska vara: ett stort land, med små avstånd.

En politik där vi varken sliter ut planet eller människor.

Ibland beskrivs miljöpolitik som en uppoffring. Men jag tycker det är något att längta efter. Det är klart vi kan bättre än det här.

Förra valrörelsen var det ett annat parti som gjorde betalda annonser för att skrämmas med den flygskatt vi föreslog: ”så mycket dyrare blir Thailandsresan med Miljöpartiet”.

Ja, för mig är det viktigare att Thailand finns kvar än att det är skattefritt att åka dit.

Ska man klara miljöpolitiken måste man stå för det även när det kan vara lite obekvämt. Även när man behöver ta strid.

För det är inte miljöpolitiken som är farlig, det är miljöförstöringen. Bara för att vädret är galet, behöver inte politiken vara det.

För oss som är föräldrar är det alldeles naturligt för att vara beredd att göra allt vi kan för våra barn. Och klimathotet handlar inte längre om något långt borta. Det handlar om samma barn, eller barnbarn, vi hejar på vid fotbollsplanen, samma barn eller barnbarn vi läser godnattsagor för.

Därför är jag beredd att gå upp i morgon också. Och kämpa för en framtid värd att längta efter.

Där vi står upp för det vi tror på.

Hjälper varandra när vi behöver det.

Har och tar oss tid.

Där unga får växa utan att tyngas av omöjliga prestationskrav.

Där vi är större än vår senaste konsumtion.

Samtalet viktigare än instabiliden.

Där klyftorna är små, men drömmarna stora.

Ett stort land, med små avstånd.

Taggar

2010-tal, 2018, Man, Miljöpartiet, Politiska tal, Sommartal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/gustav-fridolin-sommartal-pa-vittsjodagen-2018>